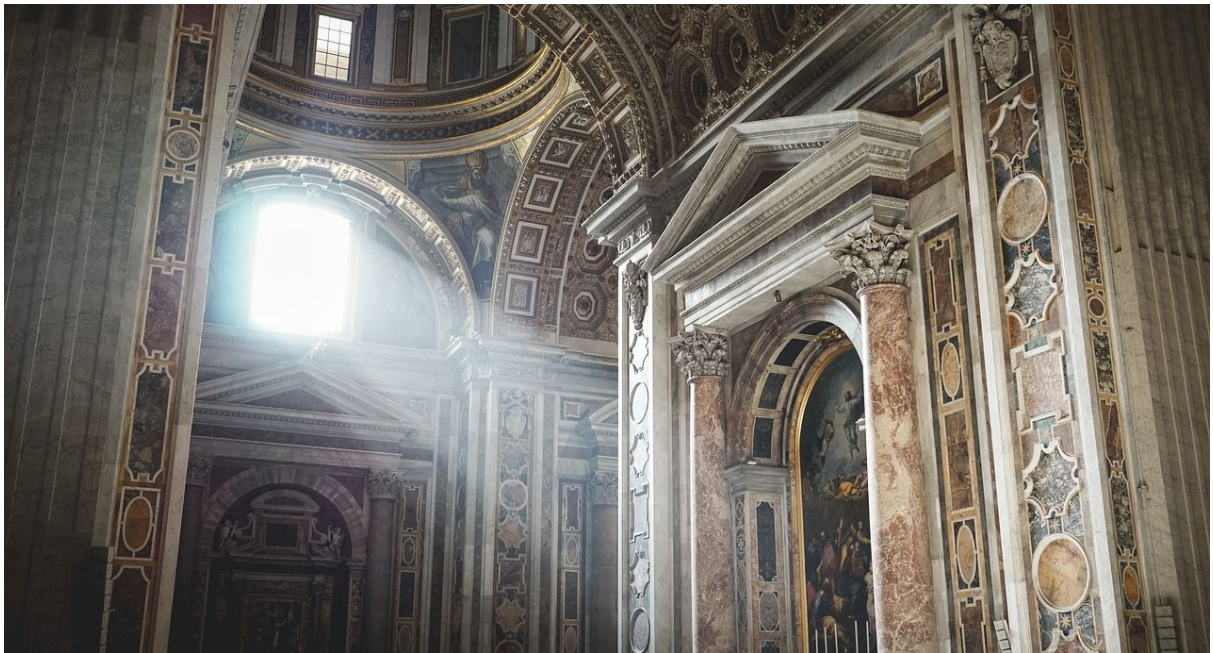

Kristen dannelse

- værdifuldt potentiale

Overordnede refleksioner

Mål

Målet for dette oplæg er at sætte fokus på et begreb, som jeg tror kan være med til at styrke og udfordre vores praksis på de kristne skoler, nemlig begrebet kristen dannelse. Vi står i en konstant udfordring med at forbinde vores virke som skole og uddannelsesinstitution med vores tydelige værdimæssige grundlag som kristne skoler. I den forbindelse er det min klare overbevisning, at et begreb som kristen dannelse kan være med til at hjælpe os i denne balancegang. Håbet er, at oplægget både kan give anledning til refleksioner på et overordnet og generelt plan, men at der også bliver mulighed for og plads til en dialog om, hvordan det helt konkret ser ud i hverdagen, hvor den enkelte lærer møder eleverne. Jeg forestiller mig, at oplægget ville kunne være et indslag på et pædagogisk døgn med medarbejdere fra en kristen friskole. Det vil også kunne skæres til, så det i stedet kan bruges på en pædagogisk eftermiddag.

Indhold

Da oplægget udspringer af et forløb på KPI Akademi vil hovedvægten ligge på det religionspædagogiske område. Jeg vil belyse begrebet dannelse og se, hvordan det kan forbindes til det specifikt kristne værdigrundlag, som er på Jakobskolen, hvor jeg selv er lærer. Nedenstående er ikke et fuldstændigt manus, men de bagvedliggende tanker og refleksioner, som det mundtlige oplæg vil komme til at indeholde.

Metoder

På selve undervisningsdagen stræber jeg efter en vekselvirkning mellem oplæg fra mig og samtale mellem tilhørende. Det er vigtigt at give en reel mulighed for refleksion hos den enkelte lærer, og derfor vil der være små afbræk med tid til individuel refleksion og samtale i mindre grupper. Udformningen vil kunne variere alt efter, hvor og hvor mange oplægget skal holdes for. Målet med disse elementer er at skabe en kobling mellem indholdet, og den hverdag og virkelighed, som den enkelte lærer står i. Det vil også være en oplagt mulighed at udvide med nogle konkrete cases fra skolehverdagen.

Problemformulering:

Hvordan kan man definere kristen dannelse på Jakobskolen Aarhus, så det giver mening og inspiration for skolens ansatte?

Kristen dannelse

Jeg har længe haft en stor interesse for begrebet dannelse, da jeg mener, det er en utrolig vigtig del af skolens opgave. Det er samtidig også en del af skolens opgave, som jeg synes er utrolig spændende, omend også udfordrende, at være en del af som lærer. Da jeg skrev bacheloropgave på læreruddannelsen valgte jeg at skrive om muligheden for at tale om religiøs dannelse i Folkeskolen. Her blev det tydeligt for mig, at der ligger et spændende felt i samspillet mellem det religiøse og dannelsesstanken. Efter min ansættelse på Jakobskolen i 2017, blev det tydeligt for mig, at dannelsen kan have, og bør have, en særlig karakter på en kristen friskole. Jeg har valgt at undersøge, om begrebet kristen dannelsen kan bruges om den dannelse, som er ønskværdig på f.eks. Jakobskolen, og hvordan den i såfald ser ud, både i teori og praksis.

Spørgsmål til refleksion:

I får nu 2-3 min til hver for sig at reflektere over to spørgsmål. Bagefter får I 3-4 min til at dele jeres tanker med jeres sidemakker.

- Hvad tænker du, når du hører ordet dannelse?
- Hvad tænker du, når du hører begrebet "kristen dannelse"?

Dannelse vs. Uddannelse

Inden vi nærmer os begrebet dannelse, vil jeg gerne sætte det i perspektiv ved at komme med nogle overvejelser om forholdet mellem dannelse og uddannelse. Begge dele er centrale dele af skolens opgave. Vi har derfor brug for at kunne skelne imellem de to opgaver, uden at vi kommer til at skille dem ad. De skal nemlig netop fungere sammen, for at de giver mening.

Uddannelse hænger tæt sammen med kundskab og færdigheder. Det handler om at være i stand til at se ting på afstand. Kundskaben har dog sine begrænsninger. Det kan give indsigt, men vores blik kan bedrage, når vi betragter ting på afstand. Vi har brug for kendskabet, som dannelsen kan være med til at give. Dannelsen er den grundlæggende proces, der er med til at forme mennesket. Det bygger i høj grad på en kendskab, der er kendetegnet ved en højere grad af nærhed, af berøring.

Et andet begrebspar, der kan være med til at belyse forskellen på uddannelse og dannelse er det: "at forstå noget" versus "at kunne noget". Hvor uddannelse som sagt har fokus på kompetencer, og det at kunne noget, har dannelsen i højere grad fokus på det at forstå noget. Forståelsen handler i denne definition (Gruscka) om det at få svar på spørgsmålene:

- Hvorfor?
- Hvor fra?
- Til hvad?

Det bliver her tydeligt, at forståelsen fokuserer på de eksistentielle spørgsmål. Forståelsen og dannelsen hænger derfor nøje sammen. Derudover er det værd at bemærke, at spørgsmålene i høj grad bygger på en grundlæggende præmis af mennesket som et åndsvæsen, hvilket ofte er tilfældet i dannelsens rum.

Spørgsmål til refleksion:

I får nu 2-3 min til at skrive ned, hvad I umiddelbart tænker om følgende spørgsmål. Del derefter kort én af dine tanker med din sidemakker.

- I hvilke situationer møder jeres elever eksistentielle forståelsesspørgsmål?
- Er der flere steder, I kunne ønske, at de mødte nogle af dem?

Dannelse

Vi nærmer os nu begrebet dannelse. Der er igennem historien brugt mange forskellige ord på at beskrive og definere, hvad dannelse egentlig er. Jeg ligger mig tæt op af et citat af Søren Kierkegaard, der som filosof og teolog har gjort sig mange vigtige overvejelser i forhold til begrebet dannelse. Han siger et sted: "*Dannelse er en bevægelse fra sig selv igennem verden og til sig selv.*" Der er altså et tydeligt samspil mellem jeg'et og omverdenen, hvor jeg'et forandres og dannes i mødet med omverdenen for derigennem at blive sig selv.

Dette ligger i god forlængelse af begrebet dannelsesrejse, som man møder bl.a. hos Bernt Gustavsson. Dannelse ses som en bevægelse, hvor den enkelte i mødet med verden, og de mennesker som er der, finder sig selv. Der er altså både tale om en individualisering og socialisering for det enkelte menneske.

Det er vigtigt at bemærke er, at dannelsen på den måde også altid vil være normativ. De voksne, der er tæt på et barn vil altid være med til at definere, hvad barnet møder, og hvordan det møder det. Vi får derfor også som lærere og pædagoger en stor betydning på børnenes dannelsesrejse. Vi er med til at definere, hvad de møder på denne bevægelse gennem verden. Det er vi både i det stof/indhold, vi udvælger, men også med de ord og den opførelse, som vi hver dag møder dem med. Dannelse er derfor tydeligvis ikke bare et selvrealiseringsprojekt for det enkelte individ, men en proces, som omverdenen og dermed også skolen må deltage aktivt og bevidst i.

Spørgsmål til refleksion:

Prøv sammen med jeres sidemakker at lave en liste med mindst 5-7 ting, som du/I mener eleverne skal møde på deres dannelsesrejse. Tal derefter om følgende spørgsmål:

- Hvordan kan du være med til at sørge for, at de møder det?

Kristen dannelse

Når man taler om dannelse på en kristen skole, er der, som jeg nævnte tidligere, nogle særlige perspektiver, vi må tage højde for. Det første bliver tydeligt, når jeg læser Jakobskolens grundlag, hvor der står følgende: *“Skolen bygger sin virksomhed på den kristne tro og overbevisning, at hele Bibelen er Guds inspirerede, fuldt troværdige ord og den absolutte autoritet i alle spørgsmål vedrørende tro, lære og livsførelse, samt Den Danske Folkekirkes evangelisk-lutherske bekendelsesskrifter.”* Det må og skal give dannelsesbegrebet en ny dimension. Nu ses mennesket nemlig helt grundlæggende, som skabt (dannet) af Gud.

Denne skabelsteologi får den konsekvens, at en dannelse uden Gud aldrig bliver fuldstændig. Jeg mener derfor også, at vi i stedet for “bare” at tale om dannelse, bliver nødt til at stå ved, at det, vi som skole ønsker, er: Kristen dannelse. Vi ønsker en dannelse, der skiller sig ud fra den dannelse, som elever møder på andre skoler. Vi ønsker en dannelse, som har en tæt forbindelse til den kristne tro og til Bibelen som Guds ord. Det vil vi, fordi vores grundlag tydeligt signalerer, at skolens virksomhed har sit afsæt i den kristne tro og specifikt fremhæver Bibelen som det afgørende skrift. Når Bibelen derfor på allerførste side understreger, at mennesket er skabt (dannet) i Guds billede, da vil og skal det få konsekvenser, for den dannelse vi ønsker at give eleverne.

Kristen dannelse og/eller helliggørelse

I denne tale om kristen dannelse og en skoles opgave i dette felt, er vi også inde og røre ved det, jeg mener, er en central sondring. Jeg er overbevist om, at det er vigtigt, at vi skelner i mellem kristen dannelse og helliggørelse. Helliggørelse forstået som Helligåndens arbejde i det enkelte menneske ved at skabe tro og vækst. Vi skal ikke skille dem helt ad, for de spiller sammen, men vi skal skelne imellem, hvad der er hvad. Det kræver, at vi som skole ser to forskellige tempi: kristen dannelse og kristen trosdannelse.

Vi må gerne have et ønske om, at eleverne kommer til tro, eller bliver styrket i deres tro på vores skoler, men det må ikke være det eneste mål for den kristne dannelse, vi som kristne friskole praktiserer. Denne skelnen hænger nøje sammen med forståelse af, hvordan Gud virker i verden. Jeg er overbevist om, at vi som kristne friskoler her skal bygge på den arv, vi har fra Luther m.fl., der understreger vigtigheden af, at vi tænker i det verdslige- og det åndelige-regimente, som to dele, der arbejder tæt sammen, men som Gud virker i på forskellige måder. Det kristne skoles virksomhed finder i høj grad sted i det verdslige-regimente, hvor vi skal uddanne og udruste eleverne til at blive livsduelige og tage del og ansvar i samfundet. Det er her skolens virke og også dannelse skal have sin forankring. Der er dog også elementer i skolehverdagen på en kristen friskole, hvor eleverne forbindes med det åndelige-regimente. Det sker i morgenandagterne, salmesangen, bønner osv.

Mulig definition

På baggrund af det tidligere vil jeg forsøge mig med en lidt længere definition af den kristne dannelse, som er særegen for en kristen friskole som Jakobskolen:

“Kristen dannelse, er det, der sker, når eleverne i løbet af deres skolegang udrustes til livsmød og livsduelighed på deres dannelsesrejse. Det gør de i klassiske tanker om det gode, det smukke og det skønne, men også i mødet med det kristne budskab, både som etiske og moralske værdier som rammen for det gode liv men også som forkyndelse af evangeliet om kristusbegivenheden, som er kernen i Bibelen.”

Spørgsmål til refleksion:

De næste spørgsmål er tænkt som en kort walk-and-talk øvelse. Brug først 1 min på at gå og overveje spørgsmålene inden i jer selv og gå derefter ca. 5 min videre, hvor I taler sammen om spørgsmålene:

- Er den dannelse, eleverne møder hos jer, anderledes end i Folkeskolen?
- Holder denne definition af kristen dannelse?

Argumenter for alment menneskeligt

Jeg vil nu komme med nogle argumenter for det gavnlige af en kristen dannelse, der bygger på nogle almenmenneskelige vilkår og ikke på en forståelse, som kræver et forhold til Bibelen som Guds ord. Dette kan være særligt relevante at overveje i samværet med elever fra en ikke-troende baggrund eller i kommunikationen med forældre med et klart ateistisk udgangspunkt. Hvis ikke man køber ind på skabelsesberetningen og hele den bibelske fortælling, må vi overveje, om der er andre argumenter for at tale om specifikt kristen dannelse som en naturlig del af skolen opgave. Det er der faktisk overraskende mange, der byder ind med vinkler på. Jeg vil her kort fremhæve tre af dem:

- Peter Berger, sociolog og teolog: Transcendenssignaler fra “A rumor of angels”, 1969
- Michael Grimmit, Religionspædagog: Trodvalgenes kampplads fra “Religionskundskab og menneskelig udvikling”, 1998
- Paul Tillich, teolog: Dybets dimension fra “Den glemte dimension” 1979

Transcendenssignaler - Berger

Peter Berger arbejder med begrebet transcendenssignaler. Han fremhæver flere forskellige situationer, hvor mennesker oplever disse signaler, der peger på, at der er noget transcendent. Det sker bl.a. i børnenes leg, hvor der er en drøm om det evige. Det sker i moderens forsikring over for det grædende barn at alt nok skal blive godt og flere andre steder. Det er altså ifølge Berger et menneskeligt grundvilkår at opleve situationer, hvor vores naturlige virkelighed ikke rækker til. Det giver på denne baggrund mening at møde det religiøse på dannelsesrejsen, og på en kristen friskole er det naturligt nok kristendommen.

Grimmit - Trodvalgenes kampplads

Michael Grimmit arbejder med de grundlæggende menneskelige spørgsmål som udgangspunktet for menneskers møde med det religiøse. Et af de spørgsmål, han stopper op for, er spørgsmålet: “Hvem er jeg”. Det er unikt for mennesket, at vi stiller dette spørgsmål, og Grimmit understreger, at vi som mennesker må kæmpe for mening. (Der er visse overlap til den opdeling mellem essens og eksistens, som vi møder hos Kierkegaard.) Han taler derfor om, at alle mennesker befinder sig på trodvalgenes kampplads. Et sted hvor vi hver især må tage et valg i tro om, hvem vi er, og hvorfor vi er her. Her kan mødet med kristendommen på dannelserejsen også være med til at give sprog og rum for elevernes

trosvalg lige meget, hvilket valg de ender med at tage.

Tillich - Dybets dimension

Paul Tillich arbejder med begrebet den religiøse dimension, som, han mener, angår alle mennesker. Hans pointe er, at menneskets spørgsmål efter mening hører under det religiøse, da det angår os ubetinget. Han understreger vigtigheden af en vertikal dimension for alle mennesker, så alt ikke bliver horisontalt. Også her kan kristendommen spille ind på dannelsesrejsen. Da der netop sættes fokus på det, der angår os ubetinget.

Spørgsmål til refleksion:

I får nu 2-3 min til at skrive ned, hvad I umiddelbart tænker om følgende spørgsmål.

- Hvad tænker du om de tre almenmenneskelige tilgange til kristen dannelse?
- Kan du bruge en af dem i mødet med elever, der ikke kommer fra en kristen baggrund?

Kristen dannelse i praksis på en kristen friskole

Hvordan ser denne kristen dannelse så ud i praksis? Jeg har allerede været inde på nogle generelle overvejelser, og nu vil jeg forsøge at zoome mere ind på hverdagen.

Sans for kristne og etiske værdier

Et spændende perspektiv, der dukker op i Jakobskolens vedtægter, er følgende formulering i målsætningen for skolen: "*Den (red. skolen) vil søge at udvikle og styrke elevernes sans for kristne og etiske værdier.*" For hvad vil det egentlig sige? Er der udelukkende tale om en kompetence, som vi ønsker at uddanne eleverne med, eller er det et spørgsmål om karakter, om dannelse? Jeg har udfordret Kaj Markussen, der er skoleleder på Jakobskolen på de samme spørgsmål. Han mener, det er for simpelt udelukkende at kalde det en kompetence. Han understreger vigtigheden af, at denne sans for kristne og etiske værdier ikke kun er noget, der skal udvikles i kristendomsundervisningen. I hverdagen møder eleverne et bud og en fordring fra noget uden for dem selv. De møder medarbejdere, der lever et troens liv ud. De møder et fællesskab, hvor man løser konflikter på en måde, der er præget af disse værdier. Denne sans er altså en konsekvens af denne særligt kristne dannelse, som kan udvikles på en kristen friskole.

Dannelse og forkyndelse

Vi får i forlængelse af denne virkelighed brug for også at se på forholdet mellem forkyndelse og dannelse. Vi har på Jakobskolen morgensang hver morgen, hvor eleverne, enten i klasserne eller sammen med resten af skolen, hører et stykke fra Bibelen, synger en sang/salme og beder en bøn. Denne del af hverdagen indeholder forkyndende elementer, som vi tidligere så, er en del af det åndelige regimente, men hvad er deres "funktion" i forhold til den kristne dannelse?

Her bevæger vi os endnu en gang ind i en spændende og udfordrende balancegang. Som jeg har nævnt tidligere, tror jeg, vi skal fastholde, at kristen dannelse ikke kun kan ske gennem helligåndens indgriben. Faktisk er det en vigtig pointe, at alle mennesker uafhængig

af deres gudsrelation kan og skal leve efter buddene. Den kristne dannelse på vores skoler skal altså have sin forankring i det verdslige. Samtidig kan "ægte" kristen dannelse ikke være til stede uden en form for forkyndelse. Den kristne dannelse, vi praktiserer, har brug for at være tæt knyttet til kristusbegivenheden, som vi møder den i Bibelen. Dog uden at den slipper sin forankring i den verdslige del. Derfor er det så centralt, at vi som kristne skoler holder fast i forkyndelsen, der sker i morgenandagter, salmesang, bøn mm. Vi må som kristne skoler ikke kun have fokus på forkyndelsen, men vi må heller ikke glemme den.

Luthers samarbejdspartner Melancton er blevet citeret for at sige: "Nogle lærer børn ingenting, af det som står i Bibelen, andre lærer børnene ingenting andet end det, der står i Bibelen. Begge dele er lige galt." Det er denne balancegang, vi som kristne skole må navigerer i. Vi ser her tydeligt samspillet mellem missionsbefalingen og kulturbefalingen. Gud virker i verden både som skaber og som frelser, og det er begge disse der er på spil på den kristne skole. Dog er fundamentet for den kristne dannelse i kulturbefalingen, men vi også giver plads til missionsbefalingen.

Spørgsmål til refleksion:

Find sammen med din sidemakker tre steder eller situationer, hvor I som skole lykkes med at udvikle og styrke elevernes sans for kristne og etiske værdier. Find også gerne 3 steder eller situationer, hvor I kunne blive bedre.

Opsummering

Jeg er altså overbevist om, at vi, i begrebet kristen dannelse, har et vigtig værktøj til at finde en sund balance på de kristne friskoler. En balance hvor vi tør stå ved, at den dannelse, vi præger eleverne med, og de ting, de møder på deres dannelsesrejse hos os, har et særpræg. Samtidig med at vi ikke bliver kirker og menighed, der udelukkende har fokus på trosdannelse. Dannelsen på den kristne friskole er anderledes end den, der sker i Folkeskolen eller på skoler med andre værdimæssige grundlag. Det er en dannelse, der er forankret i den verdslige del, men der er samtidig en tydelig forbindelse til kristusbegivenheden, som den bliver fortalt i Bibelen. Det er en dannelse, hvor troen i sig selv ikke er noget mål, men hvor forbindelsen til kristusbegivenheden gør, at Helligånden får mulighed for at arbejde i eleverne både i forbindelse med andagter, men også i mødet med kristne lærere og pædagoger. Det er en vigtig pointe, at det budskab, der lyder, når eleverne møder de kristne og etiske værdier på en kristen friskole, er værdifuldt, ligemeget om eleverne tager imod det i tro eller lytter til det som et menneskeligt værdisæt.

Vi skal altså som lærere og pædagoger på de kristne friskoler med stor frimodighed fortsætter vores virke. Sikre uddannelse på højt niveau gennem faglig skarphed og pædagogisk idérigdom. Samtidig skal vi turde italesætte, at vi ønsker at påvirke eleverne på den dannelsesrejse, de er på. Vi ønsker at give dem en kristen dannelse.

Spørgsmål til refleksion:

Brug 2-3 min på hver især at reflektere over følgende spørgsmål:

- Hvad vil du tage med dig i de kommende uger?